

Karjala ensimmäisessä maailmansodassa

E. Dubrovskaja & N. Korablev:

Karelija v gody Pervoj mirovoj vojny 1914–1918

(Карелия в годы Первой мировой войны 1914–1918). Sankt Peterburg: Nestor 2017. 486 s.

ISBN 978-4469-1249-0.

Suomalaisessa historian tutkimuksessa Karjalan historiaa on yleensä tarkasteltu Suomen näkökulmasta. Karjalaan on laajalti liitetty kansallisromanttinen näkökulma, jonka valossa karjalaiset on käsitetty sukulaisina ja heidän maansa osana Suomea. Tästä kertoo myös se, että Suur-Suomi-haaveet eivät aikanaan rajoittuneet kansallismieliseen oikeistoon: samanlainen näkökulma oli Suomen sisällissodan jälkeen Karjalaan muuttaneilla punaisilla, jotka halusivat nähdä Karjalan punaisen Suur-Suomen perustana.

Suomalaisten ongelmana on ollut tietämättömyys Karjalasta ja sen asukkaista. Kareliaanit ihmettelivät karjalaisten erilaisuutta ja katsoivat sen johtuvan venäläisyyden vaikutuksesta, joka tietenkin ymmärrettiin vahingollisena. Totuus paljastui kansallisromanttisille heimosotureille vuosina 1918–1921: karjalaiset olivat olleet vuosisatojen ajan keisarin alamaisia ja ortodoksisen kirkon lapsia ja enemmistö heistä piti itseään venäläisinä. Ensimmäinen maailmansota toi kuitenkin paljon muutoksia myös Pietarin takamaana pidettyyn Karjalaan.

Petroskoilaiset, Suomessakin hyvin tunnetut historioitsijat, E. Ju. Dubrovskaja ja N. A. Korablev¹ ovat julkaisseet tutkimuksen Venäjän Karjalasta ensimmäisen maailmansodan aikana. Tutkimuksen johdannon ja yhteenvedon ovat kirjoittajat tehneet yhdessä. Luvut 1–3 ovat Korablevin, luvut 4–5 puolestaan Dubrovskajan kirjoittamia.

Teoksen johdanto on syvälinen ja perusteellinen katsaus aikakauden Karjalan historiografiaan. Siinä tarkastellaan rinnakkain karjalaista, suomalaista ja venäläistä Karjala-tutkimusta. Varsinkin suomalaisille tutkijoille johdanto tarjoaa paljon uutta tietoa, mutta myös karjalaiset ja venäläiset saavat tietoa suomalaisesta Karjalan tutkimuksesta.

Ensimmäisessä pääluvussa Korablev esittelee alueen väestöä ja sen astumista armeijan palvelukseen maailmansodan puhjetessa. Kirjoittaja on perusteellisesti tutkinut väestötilastoja ja kutsuntaluetteloita. Lisätietoja

hän on saanut lehdistöstä, tutkimuskirjallisuudesta ja muistitiedosta. Tekstiä täydentävät valokuvat. Vuonna 1914 karjalaisiin tarttui valtakunnallinen isänmaallinen innostus. Kaikki olivat valmiita taistelemaan tsaarin, isänmaan ja uskon puolesta. Karjalan väestö oli pääasiassa talonpoikia ja Karjalan reserviläiset sekä alokkaat joutuivat alueittain eri rykmentteihin. Kutsutujen lisäksi karjalaisia astui vapaaehtoisina armeijaan. Korablevin mukaan karjalaiset taistelivat urhoollisesti, ansaitsivat kunniamerkkejä, kohosivat aliupseereiksi ja eräät jopa upseereiksi. Tappioitakin tuli. Virallisten, joskin epäluotettavien tilastojen mukaan taistelukentille jäi vuosina 1914–1917 2400 aunukslaista sotilasta. Vangeiksi jäi 1400 sotilasta. Sotaponnisteluihin osallistuvat myös siviilit järjestämällä lääkintähuoltoa ja vastaamalla rintamamiesten perheiden elatuksesta. Kirkko ja luostarit tukivat aktiivisesti lääkintätointa ja sosiaalihuoltoa.

Toisessa luvussa Korablev käsittelee Karjalan taloudellista panosta sodankäynnin hyväksi. Tuolloin Karjalan talouteen vaikutti keskeisesti Muurmannin radan rakentaminen. Sen mukana Karjalaan tuli työtä, rahaa ja uutta väestöä. Voi sanoa, että rautatie toi uuden ajan Karjalaan. Rautatiehen liittyi läheisesti myös Sorokan (Belomorskin) ja Kemin satamien rakentaminen. Sotaponnistelujen lisäksi satamat edistivät Karjalan teollisuutta, varsinkin metsäteollisuuden tuotteiden vientiä.

Petroskoilla oli perustamisestaan alkaen aseteollisuutta ja sodan puhjettua räjähdysaine- ja ase tehtaiden tuotantoa tehostettiin ja lisättiin. Suurin tuotantolaitos oli kaupungissa toimiva Aleksandrovskin tehdas. Työtä tehtiin kolmessa vuorossa vuorokaudet ympäri. Työläisiä oli noin 1500. Tehdas keskittyi raskaan tykistön ammuksien valmistukseen. Kuljetukset hoidettiin vesitse ja rautateitä pitkin Pietariin. Tuotannon ongelmana olivat jatkuvasti kuljetukset, sillä kalustoa ja henkilökuntaa ei ollut riittävästi. Karjalan muu tuotantoelämä kärsi rintaman ja sotateollisuuden vaatiessa yhä enemmän väkeä.

Tuotannon ja talouden ongelmat johtivat yhteiskuntapoliittisen kriisin kärjistymiseen, jota kuvataan kirjan kolmannessa luvussa. Kuten Korablev osoittaa, sodan alkupäivinä ilmennyt isänmaallinen kiinnostus jäi lyhytaikaiseksi. Aikaisemmassa neuvostotutkimuksessa on puhuttu luokkasuhteiden kärjistymisestä vallankumoukseksi ja bolševikkien sankarillisesta taistelusta proletarisen vallankumouksen toteuttamiseksi. Tuohon fraseologiaan kirjoittaja ei syyllisty vaan osoittaa, että sodan seurauksena työväestö väheni ja taloudelliset ongelmat lisääntyivät, mikä teki kaikkien väestöryhmien elämästä hankalaa. Paha ongelma oli, etteivät rautatiet

kyenneet kuljettamaan riittävästi elintarvikkeita. Paikallisia ongelmia aiheutui Muurmannin ratatyön viedessä suuren osan elintarpeista. Rautatiehallinto yritti saada elintarvikkeet paikallisilta toimittajilta. Puutteen lisäksi tämä nosti elintarvikkeiden hintoja. Tehdastyöläisten palkkoja nostettiin, mutta hinnat nousivat nopeammin. Vaikeudet kärjistyivät sodan pitkittyessä. Jo vuonna 1915 Aunuksen kuvernööri M. N. Zubovski raportoi kansan kääntyneen hallituksen vastaiseksi. Vuoden 1916 lopulla ilmeni kauppiaisiin kohdistuvaa rettelöintiä. Karjala, kuten monet muutkin Venäjän alueet, ajautui vallankumoukselliseen tilaan.

Teoksen neljännessä luvussa Dubrovskaja käsittelee periodia helmikuun vallankumouksesta Brest-Litovskin rauhaan. Pietarin levottomuudet heijastuivat keväällä vuonna 1917 myös Karjalaan. Tehdastyöläiset lakkoilivat ja kotiutettujen sotilaiden myötä alueelle levisi vallankumouksellisia aatteita. Seurauksena oli jyrkkä vastakohtaisuus traditionaalis-patriarkaalisen ja uuden yhteiskunnan välillä. Tukeutuen aikalaiskirjoituksiin ja kerättyyn muistitietoon Dubrovskaja osoittaa ajalle ominaisen sekasorron ajan (*russkaja smuta*) alkaneen keväällä 1917. Valtakunnan hallinnon romahtamisen myötä myös paikallishallinto menetti otteensa. Vallankumouksesta ja vodkasta juopuneet joukkio vangitsivat viranomaisia ja tekivät ryöstöjä. Aluksi vallassa olivat niin kutsutut sosiaalivallankumoukselliset. Monipuolisesti eri lähteitä käyttäen Dubrovskaja luo Aunuksen Karjalan vallankumouksesta mielenkiintoisen kehityskuvan. Vienan Karjalaan tiedot vallankumouksesta tulivat metsätyöläisten kautta. Kesän 1917 kuluessa eri puolille Karjalaa perustettiin työläis- ja ammattiosastoja, jotka ottivat hallinnon käsiinsä. Näiden ryhmien toimintaa kirjoittaja käsittelee yksityiskohtaisesti.

Omana alalukunaan Dubrovskaja käsittelee Karjalan poliittisen, taloudellisen, kansallisen ja demokraattisen kehityksen vaiheita. Varsinkin Vienan kohdalla hän tukeutuu suomalaiseen tutkimukseen, mutta käsittelee sitä kriittisesti ja tuo siihen mukaan venäläisen tutkimuksen näkökulmia. Dubrovskaja käyttää voittopuolisesti uudempaa, Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen syntyntä tutkimusta, joka valaiseekin tapahtumia monipuolisemmin ja syvällisemmin kuin vanha marxilainen neuvostotutkimus. Dubrovskaja toteaa Muurmannin radan olleen keskeinen bolševikkien väline neuvostovallan tuomisessa Karjalaan. Ratatyöläiset ilmaisivat solidaarisuutensa Pietarin ja Moskovan työläisille ja halusivat seurata heidän esimerkkiään. Dubrovskaja osoittaa, kuinka Karjalassa valmistauduttiin huolellisesti marraskuussa 1917 pidettyyn talonpoikien neuvostojen yleiskokoukseen, johon ehdokkaitaan asettivat sosiaalivallankumoukselliset, mensevikit, bolševikit ja monet muut ryhmät. Petroskoissa järjestettiin myös kaupungin duuman vaalit, joissa menestyivät mensevikit ja sosiaalivallankumoukselliset. Lopulta osallistuttiin myös perus-

tukslakia säätävän kansalliskokouksen vaaliin. Bolševikkien hajotettua kansalliskokouksen Pietarissa seurasivat Petroskoihin saapuneet bolševikit esimerkkiä ja ottivat väkivalloin kaupungin haltuunsa. Tämän jälkeen neuvostovalta laajeni maaseudulle. Neuvostovallan nopeaa laajenemista alueella Dubrovskaja käsittelee seikkaperäisesti.

Teoksen viimeisessä eli viidennessä luvussa Dubrovskaja paneutuu maailmansodan viimeisiin vaiheisiin eli ulkovaltojen hyökkäyksiin Neuvosto-Venäjälle. Pohjois-Venäjä joutui tuolloin Suomen ja ympärysvaltojen sotilaallisten operaatioiden kohteeksi. Dubrovskaja tarkastelee liittoutuneiden pyrkimyksiä jatkaa Saksan vastaista sotaa yhdessä valkoisten venäläisten kanssa pohjoisessa. Suomalaisten suhde tapahtumiin oli monimutkainen, sillä Suomi oli Saksan liittolainen ja tukeutui Saksaan ekspansivisessa Karjala-politiikassaan. Oma kysymyksensä oli Suomesta paenneen punaisten Kansanvaltuuskunnan rooli Karjalassa. Hyödyntämällä monipuolisia lähteitä Dubrovskaja valaisee tapahtumia eri näkökulmista. Selväksi tulee, että suomalaisten pyrkimys Muurmannin radan haltuunottoon herätti Pietarin hallituksen, joka sitten lähettikin kokeneita joukkoja puolustamaan rautatietä. Karjalaiset itse vastustivat suomalaisten hyökkäystä ja liittyivät englantilaisiin interventionisteihin puolustaakseen Vienan Karjalaa.

Tarkastellessaan Karjalan kansallista tilannetta vuonna 1918 Dubrovskaja toteaa, että toisin kuin muualla Pohjois-Venäjällä, alueella ei ollut merkittävää valkoista liikehdintää. Sotaa käytiin maahantunkeutujien kesken. Karjalan kylissä ja kaupungeissa ei ollut sanottavaa rikkaiden ja köyhien vastakohtaisuutta. ”Punaisella” puolella merkittävää osaa näyttelivät Suomesta tulleet työläiset, varsinkin Vienassa, missä englantilaiset muodostivat heistä niin sanotun Muurmannin suomalaisen legioonan. Heidän sotansa päättyi englantilaisen lopetettua tukensa maailmansodan päättyessä marraskuussa vuonna 1918.

Teoksen lopussa on luettelo maailmansodassa Yrjönristin ja kunniamiekan sekä mitalin saaneista karjalaisista. Näillä sotaveteraaneilla oli merkittävä vaikutus torjuttaessa muun muassa suomalaisten sotaa kokemattomien heimosotilaiden hyökkäyksiä Vianaan ja Aunukseen vuosina 1918–1920. Korablev ja Dubrovskaja ovat tehneet mielenkiintoisen ja ansiokkaan tutkimuksen Suomen lähialueen historiasta maailmaa järjestyttävänä ajankohtana.

Alpo Juntunen
Maanpuolustuskorkeakoulun
Venäjän strategian emeritusprofessori

1. Korablev (1947–2015) ei ehtinyt nähdä teosta painettuna, sillä hän kuoli keväällä 2015.